JE UPLÁCENÍ DOBRÁ CESTA K EFEKTIVNĚJŠÍMU VYMÁHÁNÍ PRÁVA?

Tomáš Otáhal*

Úvod

Konkurenceschopnost neboli schopnost prosadit se v určitém oboru v porovnání s ostatními jistě může někomu navodit představu soutěže nebo soupeření. Být konkurenceschopný však také automaticky implikuje otázku v čem, neboť konkurence, fenomén stojící v pozadí rozvoje společnosti, prostupuje minimálně všemi lidskými činnostmi. Jestliže pole, na němž by měla česká společnost soupeřit, vymezíme jako dosažení maximálního ekonomického úspěchu či zajištění maximální možné úrovně blahobytu společnosti, pak se musíme otázat, jaká hospodářsko-politická opatření mohou vést k všeobecnému ekonomickému úspěchu.

Ekonomicky úspěšná společnost je taková společnost, jejíž členové realizují „správně“ uspořádané vzájemně koordinované aktivity. „Ideální“ ekonomická organizace společnosti obsahuje takový model institucí a podnětů, které podporují prosazování „nejvhodnějšího“ uspořádání činností realizovaných jejími členy. Ekonomická teorie byla schopná formulovat nutné podmínky pro nejlepší propojení všech aktivit. Není ale žádným překvapením, že tyto podmínky optimality nelze usměrňovat ani dosažitelnými zdroji a technologickými možnostmi, ani změnami v uspořádání spotřebitelských preferencí. „Ekonomický problém“ vystavený společenské realitě je pak často spojován se snahou zajistit, aby různí ekonomičtí agenti ve společnosti skutečně přebírali aktivity, které by společně naplnily podmínky optimality. (Kirzner, 1985, s. 15)

Podobně jako Israel M. Kirzner považují novodobé ekonomické myšlenkové proudy¹ za hlavní výzvu hospodářských politik na cestě k prosperitě společnosti nastavení institucí a podnětů, které by vedly ekonomické agenty k dobrovolnému

* Mendelova univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta (tomas.otahal@mendelu.cz). Článek byl zpracován v rámci výzkumného záměru VZ MSM 6215648904 tematického okruhu 01 *Makroekonomická a mikroekonomická výkonnost české ekonomiky a hospodářsko-politická opatření vlády ČR v podmínkách evropského integrovaného trhu*. Uvedený záměr je řešen na Provozně ekonomické fakultě Mendelovy univerzity v Brně za finanční podpory ze státních prostředků prostřednictvím MŠMT.

Za inspiraci a teoretickou podporu děkuji prof. Josefu Šimovi z CEVRO Institutu a za teoretické zázemí všem členům Liberálního institutu v Praze. Za poznámky k první verzi děkuji prof. Kamilu Fuchsovi z Provozně ekonomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně.

1 Teorii podnikatelského objevování Israela M. Kirznera (1973, 1985; Otáhal, 2008b) lze klasifikovat jako neorakouskou teorii. Neorakouská teorie založená na metodologickém individualismu má relativně blízko k heterogennímu myšlenkovému proudu známému jako nová institucionální ekonomie, která je založena na tradici Ronalda H. Coase (1937, 1960). Tento myšlenkový proud snad asi nejvíce zdůrazňuje význam pravidel daných institucionálními podmínkami pro ekonomický rozvoj. Viz hlavně Douglass C. North (2002).

jednání, jež by mohlo být nejlépe možně koordinováno s jednáním ostatních agentů ve společnosti. Násilné donucení je v tomto případě bezúčelné.²

Ekonomie zabývající se pravidly upravující společenské vztahy tak, aby činnosti jednotlivých členů společnosti byly co nejefektivněji koordinovány a aby taková společnost byla vedena ke spontánnímu hospodářskému úspěchu, dokáže tato pravidla definovat již několik set let.³ Institucionální ekonomie se ale také zabývá způsoby, jak taková pravidla nejenom co nejlépe implementovat, ale hlavně také, což je pro jejich funkčnost naprosto klíčové, co nejefektivněji vymáhat jejich dodržování.

Gary Becker a George Stigler ve stati *Law Enforcement, Malfeasance, and Compensation of Enforcers* (1974) jako vůdčí osobnosti chicagské větve teorie veřejné volby navrhuji možnosti řešení problému efektivity vymáhání práva. Jeden z vícero jimi předložených způsobů, jak dosáhnout ekonomicky uspokojivějších výsledků v tomto odvětví, je opřen o možnost legálního uplácení. Gordon Tullock se ve stati *Corruption Theory and Practise* (1996) jako jeden z vůdčích představitelů virginské větve teorie veřejné volby proti tomuto návrhu ohradil.

Způsoby, jakými Stigler s Beckerem argumentují ve prospěch svých výstupů, se v mnohém liší od argumentace Tullockovy. Problém zde vyvstává z předpokladů, na kterých jsou obě konstrukce založeny. Po hlubším prozkoumání a důkladném pochopení jádra sporu můžeme dospět k názoru, že se nejedná pouze o polemiku vztaženou k dílčímu hospodářsko-politickému doporučení, ale o odlišné chápání povahy korupce a fungování institucionálních podmínek, v jejichž rámci by se měla konkrétní doporučení realizovat.

V následujícím textu se proto pokusím nahlédnout do podstaty sporu a důkladně prozkoumat, o co vlastně těmto pánům jde, a snad i rozsoudit jejich při, či poukázat na původ vzájemného nedorozumění. V první kapitole nejdříve vysvětlím logickou podstatu Stiglerova a Beckerova návrhu. Dále budu argumentovat tím, že Becker a Stigler si uvědomují, i když to explicitně nezmiňují, úskalí byrokratického managementu. Budu se snažit dokázat, že Beckerův a Stiglerův návrh je odůvodněn principiální neefektivností byrokratického managementu, která byla vysvětlena Ludwigem von Misesem. Dále argumentuji tím, že Beckerův a Stiglerův návrh ve své podstatě představuje zavedení kalkulace do byrokratického managementu s pomocí uplácení agentů vymáhajících právo.

Ve druhé kapitole argumentuji tím, že kontraargument Gordona Tullocka proti návrhu Beckera a Stiglera spočívá v tom, že Gordon Tullock spojuje korupci s dobýváním renty. Tvrdí, že pokud by bylo dovoleno uplácení agentů vymáhajících právo, vedlo by to k tvorbě omezení či monopolních postavení, která by vedla podnikatele

2 North and Wallis and Weingast (2009) s pomocí historických příkladů argumentují tím, že problém ekonomického rozvoje netkví jenom v nastavení institucí a podnětů, které by vedly ekonomické agenty k dobrovolnému jednání, jenž by mohlo být nejlépe možně koordinováno s jednáním ostatních agentů ve společnosti, ale také v potlačení násilí uplatňovaném diktátorskými režimy. Pro shrnutí viz Otáhal (2011).

3 Například Adam Smith (2001) ve svém opusu *Bohatství národů* (1776) v knize pět kromě toho, že navrhuje fiskální systém, který má zajistit stabilitu vlády, také navrhuje zřízení, které je založeno na vymáhání soukromého vlastnictví, což má podnítit podnikatele k objevování nových ziskových příležitostí, a tím zajistit prosperitu národa.

k neproduktivní spotřebě vzácných zdrojů. Problém tohoto kontraargumentu spočívá ale v tom, že definování neproduktivní spotřeby vzácných zdrojů je možné pouze z pozice dokonale konkurenčního rovnovážného modelu, který není reálně možný. Definice politické korupce je proto odvozena od preferencí demokratické většiny.

Vzhledem k tomu, že pro Beckera a Stiglera je korupce něco jiného než pro Tullocka, snažím se ve třetí kapitole najít definici korupce, která mi umožní pohlédnout na oba přístupy z jednotné pozice. Definuji zde korupci jako problém zastoupení a snažím se najít podstatu sporu mezi Beckerem, Stiglerem a Tullockem v teoretickém rozhraní teorie zabývající se problémem zastoupení. Rozhraní teorie zabývající se problémem zastoupení mi umožňuje definování příkazce v obou pohledech. Zatímco Becker a Stigler připouští roli příkazce jako majitele soukromé firmy, Tullockovy argumenty proti Beckerovu a Stiglerovu návrhu pouze zdůrazňují problémy byrokratického management, kdy příkazcem je stát.

Ve čtvrté kapitole se snažím rozkrýt filozofickou podstatu sporu opřenou o subjektivní jednání jednotlivců.

V závěru argumentaci shrnuji a nabízím vysvětlení podstaty sporu.

1. Beckerova a Stiglerova argumentace

1.1 Bezpečí a právo, potřeba jako každá jiná

Na začátek se pokusím odhalit podstatu Beckerovy a Stiglerovy argumentace:

...nový ekonomický přístup k politickému chování ...vznáší otázku, proč některá odvětví jsou a jiná nejsou podřízená regulaci anebo clům uvaleným na dovoz a proč transfery důchodů mají tuto formu a tento směr a nikoliv jiný, místo toho aby byla vznesena otázka, která odvětví mají být podřízena regulaci nebo clům anebo jaké transfery důchodu mají být realizovány“ (Becker a Stigler, 1974, s. 1).

Ekonomové se často ptají, jaké jsou důvody a důsledky vládní regulace. Nejvíce proslulou se v této oblasti stala teorie veřejné volby, která s pomocí ekonomické analýzy odhaluje zákonitosti fungování veřejných institucí. Zabývá se analýzou jednání politiků, vlády i úředníků, kteří se chovají tak, že sledují vlastní zájmy. Odtud také plyne otázka, zda je možné sladit zájmy představitelů veřejných institucí se zájmy všech jedinců, jimž mají sloužit. Adam Smith (2001) nás učí, že sledování vlastního zájmu neviditelná ruka trhu mění v obecný prospěch. Pakliže je tedy přirozené fungování trhu v souladu se zájmy všech, kteří na něm vystupují, vyvstává otázka, jaké existují důvody pro existenci institucí veřejných? Mnoho ekonomů se jistě shodne na tom, že tyto důvody objektivně existují. Problém však může nastat v momentu stanovení exaktní hranice vymezující oblast, kde je třeba zásahu vládní autority, a oblast, kde je možné nechat působit laissez faire. Robert Nozick (1974) stejně jako Murray N. Rothbard (2004b) poukazují na nelogičnost argumentace zastánců laissez faire, kteří jsou ochotni připustit fungování společnosti na čistě tržních principech, ale zároveň zastávají nekompromisní obhajobu státního monopolu v odvětví bezpečnosti a práva. Jestliže předpokládáme, že lidé pociťují potřebu bezpečí a práva stejně jako pociťují potřebu jídla nebo bydlení, pak není důvod nedomnívat se, že bychom statky, které slouží k uspokojení takových

potřeb, nemohli nakupovat na trhu, stejně jako máme možnost každodenně nakupovat čerstvé potraviny.⁴

Becker a Stigler jsou si možná vědomi tohoto logického rozporu. Všimli si mezery v teoriích veřejné volby a upozornili na to, že automatické přijímání státního monopolu právě v odvětví vymáhání práva nemusí být nezbytné a že zefektivnění vymahatelnosti formálních pravidel je velmi pravděpodobné, jakmile podobný předsudek opustíme.

Jak ale zmiňovaný pohled souvisí s uplácením?

1.2 Korupce v očích Beckera a Stiglera

Možný spor v diskuzi mezi Beckerem, Stiglerem a Tullockem vyvolává představa nedostatků v systému vymáhání práva. Takto Becker a Stigler shrnují vlastní návrh předcházející korupci agentů vymáhajících právo v situaci, kdy právo a obrana je poskytována monopolem státu:

...návrh představuje trest agenta vymáhajícího právo za to, že přijímá úplatky anebo jinak zneužívá svoji pravomoc, či zanedbává svoje povinnosti. (Becker a Stigler, 1974, s. 6)

V citaci je odhalen prostor pro zefektivnění vymáhání práva. Je zde nastíněn problém s jednáním agentů vymáhajících právo (enforcers). Ti mohou brát úplatky, mohou zneužívat svoje pravomoci porušováním pravidel, mohou své povinnosti také zanedbávat. Otázka ovšem zní, znamená to, že právo a obrana poskytovaná monopolem státu je neefektivní?

Jelikož má stát vlastní rozpočtové omezení na vymáhání práva, efektivní pravděpodobnost dopadení je vždy menší než jedna. Jak pak mohou být agenti vymáhající právo odrazení od korupce, když je jejich odhalení nejisté“ (Becker a Stigler, 1974, s. 6).

Pravidla, jejichž porušování považují Becker a Stigler za nežádoucí, jsou v tomto případě určována státem, tedy znovu, právo a obrana je poskytována monopolem státu. Zajímavé na této citaci je ovšem něco jiného. Becker a Stigler totiž naznačují, že odhalení korupce agenta vymáhajícího právo pod záštitou monopolu státu je vždy nejisté. Znamená to ale, že vymáhání práva pod záštitou státu je vždy neefektivní?

Tento problém s fungováním státního monopolu naznačil jiný předchůdce teorie veřejné volby. Byl to Ludwig von Mises (2002), který poukázal na fundamentální rozdíl mezi ziskovým a byrokratickým managementem. Odhalil, že socialistické vlastnictví nedovoluje agentům ve státní organizaci vstupovat do směny. Pokud nelze provádět směnu, neexistuje zde ani prostor pro reálné peněžní ocenění směňovaných statků. Cena zde nesehrává svou nezastupitelnou informační funkci. Ve veřejných organizacích tak není prostor pro kalkulaci, která odráží reálné změny na trhu (viz Mises, 1990).

4 Tato myšlenka není z Rothbardovy strany nijak originální a on si také nečiní nárok na to, být první. Odkazuje se na dávného předchůdce Gustave de Molinariho, jehož průkopnické dílo v této oblasti „De la Production de la Sécurité“ vyšlo v časopise Journal des Economistes již v roce 1849, viz Molinari (1977) nebo Šíma (1998).

Mises charakterizuje byrokratické řízení jako řízení ve veřejných organizacích založené na veřejném vlastnictví výrobních prostředků, které ze své podstaty nemá možnost využívat výkazu zisků a ztrát. Nemožností využití výkazu zisků a ztrát ztrácí byrokratický management nejenom příležitost k rozhodování o efektivním využití vzácných zdrojů, ale nemá možnost ani určovat, který z odpovědných zaměstnanců státu uplatňuje nejvhodnější rozhodování o využití veřejně vlastněných výrobních prostředků. Cena zde neplní další ze svých nezastupitelných úloh, kterou je funkce motivační.

Jedním z důsledků nemožnosti využití výkazu zisků a ztrát je také naprosto odlišný charakter řízení byrokratického managementu.

Byrokratický v demokracii znamená v přísném souladu se zákonem a rozpočtem. (Mises, 2002, s. 70)

Becker a Stigler jsou si vědomi úskalí byrokratického managementu, a proto hledají řešení, jak nastavit systém podnětů tak, aby bylo dosaženo co možná nejvíce žádoucích výsledků ze strany vymahatelů práva. Jsou si vědomi, že podněty byrokratického managementu nejsou dostatečné k tomu, aby zabránily jednání agentů, které není v souladu spíše se zákonem než rozpočtem. Takové jednání mohou považovat za korupční, avšak korupci v konečných modelových úvahách zjednodušují na uplácení, což je jedna z Tullockových výtek.

Zdá se, že Becker a Stigler opouští předsudky klasických liberálů a snad si také uvědomují úskalí byrokratického managementu. To jsou také hlavní důvody, které u nich musí logicky implikovat otázku: „Může být byrokratické řízení nahrazeno ziskovým?“ „Je možné obě řízení kombinovat?“

Uplácení je v tomto případě považováno za směnné jednání (viz Benson, 1981) mezi agentem ve službách státu (úředníkem nebo policistou) a jeho zákazníkem, který nakupuje úřednickovy respektive policistovy služby plynoucí z monopolního postavení, které dotyčný zastává.⁵

...vzájemně výhodná smlouva mezi těmi, kteří opakovaně porušují zákon a agenti vymáhající právo, představuje část našeho argumentu... (Becker a Stigler, 1974, s. 4)

Úplatek by pak mohl být zdrojem zisku za službu poskytovanou vymahatelem práva.

2. Tullockovy argumenty. Dobývání renty

V protikladu stojí Tullockovy argumenty jasně vycházející z pozice teorie dobývání renty (Otáhal, 2008a).

...problém korupce je reálný a souvisí s dobýváním renty. (Tullock, 1996, s. 7)

5 Z pohledu teorie hlavního proudu (např. Varian, 2003) nejsou v realitě jasně identifikovatelné rozdíly mezi monopolem, monopolistickou konkurencí nebo dokonalou konkurencí. Problémy s identifikací teoretických tržních struktur s reálnými trhy mohou plynout z nerealističnosti předpokladů neoklasických konstrukcí. K ilustraci irelevantnosti teorie přirozeného monopolu a hospodářské politiky uplatňované v případě firem, které by měly reflektovat přirozený monopol, viz Demsetz (1968b). Kritiku zmiňovaných předpokladů a realistický výklad monopolu, jímž se budeme řídit, podal Rothbard (2004a, kap. 10).

Rentu lze z pohledu teorií rovnováhy chápat jako prostředky, které jsme nějak nuceni vydávat z důvodu toho, že se nenacházíme ve stavu dokonale konkurenční rovnováhy, kdy jsou všechny zdroje využity nejlepším možným způsobem za nezměněných podmínek. Možná i proto, že dokonalá konkurence není reálně možná (Demsetz, 1968a),⁶ se pokusili Gordon Tullock a Anne Krueger (1974) restaurovat pohled na tento ekonomický fenomén. Znovu, renta vzniká v momentu, kdy je nabídka služby nebo statku omezena a nepokrývá potřeby poptávky tak, aby je uspokojila ideálně. Omezení, která v neoklasickém grafu snižují nabízené množství při daném sklonu poptávkové křivky, mohou být různého charakteru. Existují přirozená omezení, můžeme také poukázat na omezení umělá. Dobývání renty je pak vynakládání zdrojů na tvorbu takových omezení, přičemž tyto zdroje jsou vynaloženy neproduktivním způsobem, protože nevstupují do užitkových funkcí domácností.

Tullock (1996) upozorňuje na fakt, že dobývání renty je ve své podstatě přirozený jev, že velmi velké procento lidí hledá nebo si snaží chránit své monopolní postavení, problém však nastává v případě, pokud jsou zdroje spojené s dobýváním renty spotřebovávány neproduktivním způsobem, tedy jsou vynaloženy na tvorbu zbytečných omezení. Zdroje, které vynaložili neúspěšní dobyvatelé renty (typicky lobbyistické a jiné zájmové skupiny) mohou být dále podle Tullocka redistribuovány směrem k těm úspěšným.

Otázka, kterou si pak musíme položit, pokud bychom chtěli uvažovat o hospodářsko-politickém doporučení, jenž by nám mohla teorie dobývání renty poskytnout, je víceméně jasná. Která monopolní postavení, o něž se dobyvatelé renty uchází, jsou ta, jež mohou vést podnikatele k neproduktivní spotřebě vzácných zdrojů? Jinak, která omezení či monopolní postavení jsou ta zbytečná?

...argument proti dobýváním renty se stává také argumentem proti politické korupci. (Tullock, 1996, s. 148)

V tomto případě, tedy podle Gordona Tullocka (1996), je netransparentní uplácení jistě aktivita, která je přirozená, ale nese s sebou neproduktivní náklady, neboť vede k tvorbě zbytečných omezení, či monopolů.

2.1 Korupce v očích Tullockových

...Málokdo z lidí hovořících o korupci má na mysli kongresmana hlasujícího pro omezení zemědělské produkce, protože předpokládá, že si tím zajistí vlastní znovuzvolení. Když lidé hovoří o korupci, mají většinou na mysli někoho, kdo prostě bere úplatky. Přestože je v USA tohoto typu korupce méně, stěží se dá říct, že se zde vůbec nevyskytuje. (Tullock, 1996, s. 11)

Z předchozího je pochopitelné, že Tullock považuje korupci minimálně jako ziskové jednání schovávané se za veřejný zájem. Zde ale vyvstává problém s identifikací veřejného zájmu, neboť není úplně jisté, zda lze zájem skupiny lidí ztotožňovat se zájmem jednotlivce. Pokud budeme chápat pod tradičním „sledováním vlastního

6 Pro důkladnější pochopení reálného fungování rovnovážných modelů viz Kirzner (1973), v čistší formě Kirzner (1985).

zájmu“ maximalizaci duševního zisku, pak nám nezbývá, než stopovat konkrétní zájmy u všech jedinců, kteří tvoří takzvanou veřejnost. Toto je problém, který byl již zmíněn při vysvětlení intuice teorie dobývání renty, který je spojený přímo s konstrukcí dokonale konkurenčního rovnovážného modelu.⁷

Ludwig von Mises (1996) jasně demonstroval, že každý člověk jedná, že každý jednotlivec účelně volí z možných cílů a způsobů, jakými využije dané vzácné zdroje k dosažení těchto cílů. Jednání znamená výběr z konkrétních možností. Tím, že člověk jedná, prezentuje svoje preference, neboť každý člověk je schopný seřadit cíle svého jednání od nejvíce preferovaných k nejméně preferovaným. Záleží na hodnotě, kterou lidé přiřazují dosažením konkrétních cílů. Zdroje jsou pak vždy hodnoceny podle jejich schopnosti přispět k dosažení konečných cílů vytýčených jednotlivcem. Jednání znamená výběr (směnu) přijatelnější varianty před variantou méně přijatelnou. Každé jednání s sebou nese náklady uniknuvší příležitosti jednat jiným způsobem. Zisk plyne z rozdílu mezi hodnotou výsledku zvolené akce a hodnotou příležitosti obětované. Zisk a náklad patří do kategorie lidských kvalit, jejich význam je intenzivní a nikdy jej nelze měřit. Jednání je změna a změna musí být vždy spojená s časem. Každé jednání je směřováno do budoucnosti, neboť minulost nelze změnit. Čas je zde vzácný a lze s ním šetřit. Žádný jedinec pak nikdy nemůže učinit dvě rozhodnutí v jednom časovém bodě. Také preference jsou vždy neoddělitelnou součástí lidského jednání a nikdy nemohou být konstantní. Z toho vyplývá, že budoucnost je v realitě vždy nejistá, proto každý člověk jedná v podmínkách nejistoty.

Z pozice Misesova metodologického individualismu každý jedinec jedná vždy nakonec podle vlastních preferencí. Představa zájmu veškeré politické veřejnosti je z pozice Misesovy analýzy stěží uchopitelná, neboť skupina lidí (dva a více) nemůže provést pouze jedno naprosto totožné rozhodnutí na jednom místě a v jednom časovém bodě podle totožných preferencí. To samozřejmě neznamená, že nemohou spolupracovat. K dobrovolné spolupráci je však vždy vedou odlišné motivy plynoucí z odlišnosti vlastních preferenčních škál, ale především a hlavně z odlišnosti interpersonálně nesrovnatelných hodnot, přiřazovaným voleným cílům (viz Rothbard 1956).

Jedinci, kteří se tak podle Tullockovy představy mohou dopouštět korupčního jednání, mohou být lidé, jejichž úkolem by mělo být reprezentování zprostředkovaného „zájmu“ demokratické většiny.

3. Co je předmětem sporu?

Tullock hovoří o veřejném zájmu. Becker a Stigler o státu, kdy zkorumpovaní agenti porušují jeho pravidla, ale v dalších teoretických úvahách berou pouze úplatky, zatímco Tullockovi lidé mohou schovávat své jednání za chiméru veřejného zájmu. Rozsouzení tohoto sporu je tedy možné, jen pokud bude dále ujasněno, jakou roli v dalších úvahách hraje stát nebo veřejný zájem.

7 Pro bližší diskusi viz Demsetz (1968a).

3.1 Banfieldova korupce

Edward Banfield (1975) se dívá na korupci jako na organizační problém. To by také mohla být cesta k teoretickému sjednocení obou postojů.

Výkonavatel je osobně zkorumpován, pokud vědomě podržuje příkazcův zájem svému vlastnímu, to je, když zradí příkazcovu důvěru. Výkonavatel je oficiálně zkorumpován, pokud při službě příkazcovu zájmu vědomě porušuje příkazcova pravidla, tedy, jedná nezákonně, nebo neeticky vzhledem k příkazcovu zájmu. Výkonavatelé jsou různě spolehliví. Čím více spolehlivý výkonavatel, tím má větší psychické náklady spojené s korupcí, a proto vyšší rezervační cenu pro realizaci korupce. (Banfield, 1975, s. 587–588)

Banfield kromě oficiálního porušování vyřčených i nevyřčených pravidel hledá morální rozměr korupce, jež působí snad na svědomí zkorumpovaného člověka. Nebudeme meditoval nad etikou čistotou toho či onoho jednání, pouze přepokládáme, že člověk jedná. Jaké vnitřní pocity a motivy jej vedou k volbě jakýchkoliv cílů a zda mu jejich naplnění působí nějaké psychické náklady, by bylo ekonomickou analýzou reálně těžce postižitelné psychologizování.

Důležité je zde ztotožnění fenoménu korupce s problémem zastoupení (Otáhal, 2009), který u něj tvoří podkladovou teorii.

Problém zastoupení vzniká tehdy, kdy jednání jednoho člověka ovlivňuje nejen jeho vlastní prospěch, ale i prospěch jiné osoby. Tento vztah je upraven explicitní nebo implicitní smlouvou. Jednotlivec, který se zavazuje jednat v souladu s touto smlouvou, se nazývá výkonavatel, a ten, jehož užitek, měřen v penězích, je ovlivněn výkonavatelovým jednáním, se nazývá příkazce. Typickým příkladem problému zastoupení je vztah mezi zaměstnavatelem (příkazcem) a jeho zaměstnancem (vykonavatelem). (Padilla 2002, s. 5)

Příkazce se podle citace setkává s problémem, jak nastavit smluvní podmínky tak, aby přiměl výkonavatele k jednání, které maximalizuje příkazcův blahobyt. Rozhodování příkazce a výkonavatele může být podle Edwarda Banfielda vystaveno nejistotě.

Pojetí korupce Edwardem Banfieldem zakomponované do teorie řešící problém zastoupení nám poskytuje obecnější prostor pro posouzení řešeného sporu. V dalších úvahách proto objasním, jak by mohly oba již vysvětlené pohledy zapadnout do teorie řešící problém zastoupení.

3.2 Kdo je příkazce a kdo výkonavatel?

Jestliže vidí Becker a Stigler problém v diskrečním chování (discretionary behavior)⁸ agentů vymáhajících právo, pak by nemělo být problémem zasazení jejich pohledu do kontextu teorií agentury.

„Představme si, že má soudce dostatečné důkazy k odsouzení pachatele za skutek, který odpovídá trestu \$ 5, 000. Pachatel by byl ochoten podplatit soudce vyšší úplatku \$ 5, 000 za to, že bude ignorovat důkazy. Pokud by soudce úplatek \$ 5, 000 vzal,

⁸ „Výkonavatel je schopen realizovat rozhodnutí podle vlastního uvážení, což představuje přijímání takových opatření, která mohou narušit příkazcovy cíle.“ (Padilla, 2002, s. 6)

pachatel by byl potrestán úplně stejně, jako by tomu bylo, kdyby zaplatil pokutu, odrazující účinek pokuty od zločinu by byl v takovém případě také úplně stejný. Navíc, pokud by soudce úplatek přijal (a neměl by strach z odhalení), byl by ochoten pracovat za odměnu o \$ 5, 000 dolarů nižší. Pak by to byl spíš stát, než soudce, kdo by úplatky vybíral. Transakce mezi násilníkem a soudcem by odpovídala násilníkově trestu ve výši \$ 5, 000, což je ekvivalent poctivého a pečlivého prosazení pravidel státu.” (Becker a Stigler, 1974, 5)

Myšlenka vyjádřená v předchozí citaci je opřena o předpoklad, že vykonavatelé vymáhající právo (enforcers) ztrácí motivaci, pokud podlehnou svodům úplatku, čímž snižují efektivnost státního vymáhání práva. Legalizace uplácení má státní vymáhání práva zefektivnit.

„Vzhledem k tomu, že jsou pokuty lepším druhem trestu než jiné druhy trestu, monetizace trestu za pomoci uplácení by zefektivnila fungování systému vymáhání práva.“ (Becker a Stigler, 1974, 5)

Jakmile tedy ztotožníme tresty s peněžním plněním a necháme příkazce podílet se na zisku, který by sankční platby mohly představovat, dostáváme se na cestu k efektivnějšímu vymáhání práva. Sankční platby se rovnají úplatkům, které jsou pachatelé ochotni uhradit, aby se vyhnuli trestu. V rovnováze jsou obě částky ekvivalentní. Jestliže by úplatky směřovaly do veřejných rozpočtů, příkazcem by byl stát. Pokud by plynuly do kapes agentů, pak by podle logiky teorie zastoupení byli agenti sami sobě příkazci a měli by nejlepší možné podmínky pro vlastní monitorování a žádný motiv k diskrečnímu chování, neboť by jednali sami za sebe.

Tullock shrnuje Beckerovu a Stiglerovu hypotézu těmito slovy.

“[Becker a Stigler] poukázali, zcela pravdivě, že prosté prodávání vládních privilegií ve veřejné dražbě, by vedlo k rozdělení těchto privilegií do nejefektivnějších rukou... Návrh ale spočívá v něčem jiném, a to v tom, že pokud by policista prodal zločinci právo nejít do vězení, policie by od něj vždy vybrala úplatek, který by zhruba odpovídal trestu uvězněním. Tak by byl policista silně motivován chytit zločince a zločinec by dostal „efektivní“ trest.” (Tullock, 1996, 8)

V citaci je explicitně vyjádřena představa Tullockova příkazce, kterým je vláda. Ta ale nemusí být vždy motivována účtovat zločinci „správnou“ výšku trestu. Tullock však nijak nezohledňuje možnost, že by systém vymáhání práva mohl opustit omezenost byrokratického managementu a vydat se směrem k managementu ziskovému. Mises (2002) odhalil vady vládní byrokracie, a tak není nijak intelektuálně náročné uchopit jeho argumenty a aplikovat je na jakékoliv řízení, jenž není ziskové, čímž je samozřejmě také řízení uvnitř systému veřejného vymáhání práva. Je však nutno zmínit v čem vidí Tullock nejzásadnější problém byrokratického řízení, neboť zde bylo dokázáno, že celý spor se točí pouze kolem byrokratického řízení.

3.3 Proč ale ta kritika?

Nemohu se ubránit dojmu, že Gordon Tullock, se vší úctou, buď nepochopil, o co Beckerovi a Stiglerovi šlo, anebo záměrně vynechal to nejpodstatnější. Pravděpodobně k tomu přispěla i Beckerova a Stiglerova analytická a komparativní nedůslednost, která si kritiku zaslouží, neboť ve svém konceptu důkladně nevysvětlili systémy vlastnických práv respektive institucionální rámce, v nichž by mohly být jejich návrhy prosazeny.

“Některé z argumentů, se kterými jsme se setkali při prezentaci našeho návrhu (v části III) ke zvýšení efektivity kontroly agentů vymáhajících právo, spočívaly v námitce, že účinnější prosazování pravidel státu je často nežádoucí. Tyto argumenty jsou s největší pravděpodobností založeny na přesvědčení, že mnoho zákonů, nebo způsob, jakým mohou být interpretovány, nezvyšují společenský blahobyt.” (Becker a Stigler, 1974, 6)

Ve třetí části nazvané „How to Improve Enforcement“ lze objevit dvě podkapitoly. Jedna se jmenuje „Punishing Malfeasance“ a druhá „Rewarding Enforcement“. Zatímco v první podkapitole je představen obsáhlý matematický model, jehož aplikace má přispět k efektivnějšímu vymáhání práva a v rámci něhož, což je důležité, je uplácení trestné, neboť příkazcem je zde stát. Ve druhé kapitole je uplácení považováno za směnné jednání a příkazce je zde ztotožněn s vykonavatelem, který se stává soukromým majitelem respektive podnikatelem.

Tullockovy argumenty se však točí pouze kolem návrhu na legalizaci uplácení s předpokladem vlády v roli příkazce. Stigler a Becker však nic takového nenavrhují. Zdá se, jakoby Tullock nedokázal opustit zažitou představu, že pravidla musí být vždy stanovena státem.⁹

Pokud zkorumpovaní vládní úředníci mohou nastavovat pravidla tak, aby maximalizovali výnosy z úplatků, pak neexistuje žádný argument založený na efektivitě, který odůvodňuje legalizaci korupce. To je ještě silnější kritika Beckerova a Stiglerova argumentu, než ta, kterou jsem založil na dobývání renty.” (Tullock, 1996, 9)

Tullockův problém tkví v tom, že vychází z argumentace, která není relevantní vůči návrhům Beckera a Stiglera. Představa vládního monopolu a dobývání renty s ním spojené neodpovídá tržnímu institucionálnímu rámci, kde vládní monopol nemá žádné opodstatnění a tím ani byrokratický management.¹⁰

⁹ Hay and Shleifer (1998) navazují na Beckera a Stiglera a navrhuji něco podobného s tím, že stát, který má být konečnou instancí u soukromoprávního soudního sporu, jenž je řešen soukromými soudy, pouze rozhoduje o tom, zda sporný rozsudek je pravomocný, nebo ne. Tedy stát rozhoduje pouze stylem – ano, nebo ne. Tento návrh je spojen s privatizací soudního systému v Rusku a má zabránit tvorbě omezení a monopolů, které mohou vést podnikatele k neproduktivní spotřebě vzácných zdrojů, pokud jsou právo a bezpečnost poskytovány trhem.

¹⁰ Friedman (1979) poskytuje empirický důkaz založený na historickém příkladu, který ukazuje, že Beckerův a Stiglerův návrh měl v historii reálnou podobu.

4. Možné řešení sporu

Rekapitulace Tullockových argumentů odstartuje další cestu k rozsouzení sporu.

„Mnoho lidí, kteří páchají trestnou činnost, pochází z chudých poměrů. Vybírání pokut nebo úplatků v jakékoliv velikosti od takových lidí je nemožné. To je důvod, proč je vybírání pokut nebo úplatků ve výši náhrady trestu odnětí svobody nemožné... Problém zkorumpovaných úředníků je, že nemají žádný zvláštní důvod účtovat „správné“ ceny.“ (Tullock, 1996, 9)

Tullock zde tvrdí, že zchudlí zločinci nebudou moci platit poplatky či pokuty ekvivalentní „správnému“ trestu, který v sobě zahrnuje kalkulaci nákladů agenta vymáhajícího právo, což demotivuje vymahatele práva, neboť jim z jejich dopadení zločinů neplyne zisk. S tímto argumentem jsou se však Becker se Stiglerem schopni vyrovnat, jakmile totiž připustíme tržní vymáhání práva, nikoliv veřejné.

Podstatou vymáhání práva založeného na kompenzaci vymahatele obětí je přímá „platba“, či „lup“ náležící vymahateli za předvedený výkon místo stálého platu. Proč tento systém pak nezobecnit, a nechat každého, komu se zlíbí, aby vymáhal právo a získával kompenzace a pokuty získané od odsouzených zločinců. (Becker a Stigler, 1974, s. 14)

Kromě toho, že by se mohl stát vymahatelem práva nebo policistou, pokud použijeme Tullockův slovník, prakticky každý člověk, což by vedlo k efektivnějšímu šíření informací o všech zločincích. Dá se také předpokládat, že nemajetní zločinci, kteří mohou působit škodu, by byly ostrakizováni, aby bylo předejito škodám, což může být v zájmu všech „počestných“ lidí. Oběti bezpráví nebo zločinu si mohou v rámci své ochrany najímat specializované agentury vymáhající právo. Náklady spojené s dopadením zločinců, jež nejsou sto uhradit odškodné vzniknuvší jako důsledek vlastních činů, mohou být hrazeny z poplatků, které by mohli být „počestní“ lidé ochotni platit, aby předešli újmě na vlastním životě, zdraví nebo majetku. Navíc by mezi podobnými specializovanými firmami mohl probíhat konkurenční proces (viz Kirzner, 1973), což je téměř jistá cesta k efektivitě trhu.

Zvažte některé další výhody tohoto návrhu. Společnost bude používat méně prostředků ke zjištění trestného činu, protože platba za výkon snižuje zisk z trestného činu. Navíc, společnost bude s větší pravděpodobností využívat pokuty odpovídající výši škod ze zločinu, dělené pravděpodobností odsouzení a potrestání pachatelů, pokud by byli pachatelé přinuceni tyto částky poskytovat úspěšným agentům vymáhajícím právo.” (Becker a Stigler, 1974, 15)¹¹

Tullock v úvodní citaci této kapitoly používá výraz „správná“ cena („right“ price). Pravděpodobně proto, že propadl iluzi objektivní ceny nebo v tomto případě

¹¹ Landes a Posner (1974) prezentují protiargument, když tvrdí, že soukromé vymáhání práva vede k nadprodukcí, a tím k neefektivitě.

objektivního trestu.¹² Tuto výtku Becker a Stigler nevyvrací, pouze počítají s tím, že pravidla a sankce určené trhem budou pravděpodobně odlišné od těch, které jsou nastavovány státem.

„Přestože soukromé prosazování pravidel nemusí měnit pravidla, předpokládáme, že by se pravidla změnila tak, aby byl výkon práva mnohem efektivnější a transparentnější.“ (Becker a Stigler, 1974, 15)

Dá se kupříkladu předpokládat, že by vymizely tresty za zločiny bez oběti (victimless crime), neboť by se nenašel nikdo, kdo by měl zájem trestat lidi, kteří nikoho nepoškozují. Kde však bereme tu jistotu, že zrovna tohle není žádoucí nebo že to, co je dnes považováno za nelegální, je zároveň nespravedlivé (viz Hayek, 2001)? Nakonec, byl to Friedrich August von Hayek (1995), jenž dokonale vystihl subjektivní podstatu společenských věd, čímž vyargumentoval také subjektivitu jakékoliv normy upravující vztahy jednotlivců ve společnosti.

„..., Slovo „nebo „věta“, „zločin“ nebo „trest“ nejsou samozřejmě objektivním faktem v tom smyslu, že bychom jej mohli definovat, aniž bychom se odvolali na naše znalosti o lidských vědomých záměrech, které se jej týkají. A totéž platí zcela obecně, kdykoliv musíme vysvětlovat lidské chování vůči věcem; tyto věci pak nesmí být definovány na základě toho, co o nich můžeme zjistit objektivními metodami vědy, nýbrž na základě toho, co si jednající člověk o nich myslí. Například medicína nebo kosmetika z pohledu společenské vědy nebude tím, co léčí nemoci, nebo tím, co vylepšuje vzhled člověka, ale tím, o čem si lidé myslí, že to bude mít tento účinek. Věškeré poznatky, které náhodou máme o pravé povaze hmotných věcí, ale které nemají lidé, jejichž činy chceme vysvětlit, jsou pro vysvětlení jejich činů stejně irelevantní, jako je irelevantní naše osobní nedůvěra pro pochopení chování divocha, který v ně věří. Pokud jsou při zkoumání současné společnosti „zákony přírody“, které zde musíme používat jako data, jelikož ovlivňují jednání lidí, přibližně stejně jako „zákony přírody“, které vystupují v pracích přírodních vědců, je to z našeho hlediska pouhá náhoda, která nám nesmí zastříti rozdílný charakter těchto zákonů ve sféře přírodních a společenských věd. Při poznávání společnosti není důležité, zda jsou tyto zákony v nějakém objektivním smyslu pravdivé, nýbrž závažné je pouze to, zda v ně lidé věří a jednají podle nich. Jestliže by platné „vědecké“ poznání zkoumané společnosti zahrnovalo přesvědčení, že půda neplodí ovoce, neuskuteční-li se některé obřady nebo zaklínání, bylo by to pro nás stejně významné jako kterýkoliv zákon přírody, o němž jsme dnes přesvědčeni, že je pravdivý.“ (Hayek, 1995, s. 31)

Stejně tak se lze domnívat, že to, co bychom mohli nazývat spravedlivým, je pouze to, o čem si lidé myslí, že je spravedlivé. Proč tedy nenechat člověka, aby prezentoval svou představu o spravedlnosti vlastním jednáním?

12 F. A. Hayek problém shrnuje snad nejvýstižněji. „Je naprostou iluzí, když někteří sociologové věří, že mohou udělat ze ‚zločinu‘ objektivní fakt tím, že ho definují jako ty činy, za něž je osoba trestána. Toto pouze odsouvá subjektivní prvek o krok zpátky, avšak neeliminuje ho. Trest pořád zůstává subjektivní věcí, kterou nelze definovat v objektivních pojmech. Jestliže například vidíme, že pokaždé, když se člověk dopustí určitého činu, je přinucen nosit řetěz kolem krku, neříká nám to nic o tom, je-li toto odměna nebo trest.“ (Hayek, 1995, s. 35, poznámka)

Závěr

Je třeba zdůraznit, že smyslem tohoto textu nebyla obhajoba systému soukromého vymáhání práva. Je téměř jisté, že by bylo možno najít x-násobně více argumentů, které by mohly mít ambice podobné koncepty zpochybňovat. Je ale také téměř jisté, že všechny argumenty vznesené Gordonem Tullockem nejsou vůči návrhům Beckera a Stiglera relevantní, neboť se týkají odlišných institucionálních podmínek, než jsou ty, které Becker a Stigler implicitně zahrnují do vlastní analýzy.

Jaká je tedy odpověď na otázku uvedenou v názvu? Pokud považujeme za uplácení nelegální jednání vykonavatelů, jejichž příkazcem je stát, pak se dá předpokládat, že tudy cesta k efektivitě vymáhání práva nevede. Z pozice teorie byrokracie a teorie dobývání renty je možné toto tvrzení opřít o nejsilnější Tullockův argument.

„...byrokraté vytváří zákony s představou, že budou podplaceni, aby pak mohli umožnit lidem tyto zákony obcházet.“ (Tullock, 1996, 8)

Pravidla, jež mají úředníci možnost měnit, aniž by se museli obávat odezvy trhu, by pak reflektovala pouze snahu vytěžit ze své pozice maximum (viz Niskanen, 1968).

Pokud však vezmeme v úvahu to, že vymahatelem práva nemusí být vždy stát, nýbrž soukromý podnikatel podléhající tlaku konkurenčního procesu, nenajdeme ve sporu ani jeden argument, který by byl schopný Beckerovu a Stiglerovu hypotézu vyvrátit. Pojem uplácení tak nemusí být chápán pouze ve smyslu nelegálního jednání, ale jako způsob, který nejenom, že trestá zločince, ale také poskytuje podnikatelské podněty pro jejich dopadení.

Tudy by se měl také ubírat další výzkum, ne však jenom teoretický, ale také empirický. Pravdou ale zůstává, že metodologie rakouské školy, která umožňuje rozvíjet rozsáhlé deduktivní konstrukce podobného typu, dospěla v této oblasti ze všech institucionálních teorií asi nejdál.

Závěrem snad empirická inspirace.

„Velmi slibný způsob kompenzace agentů vymáhajících právo se zdá být tržní prostřednictvím soukromých transakcí, které mají také nesčetná „pravidla“, nutná k vymáhání. Je například pravidlem, že si nemohu vzít litr mléka v obchodě, pokud bych nezaplatil 40 centů, nebo že nemohu obdržet mzdu od svého zaměstnavatele, pokud nebudu pracovat 40 hodin. Samozřejmě, že existují i pravidla opačná (reciproční): 40 centů nikomu nedám, pokud litr mléka nezískám, mzda musí být vyplacena, pokud práci vykonám. Pravidla - což je to, co je obsahem smlouvy - jsou uplatňována v různé účinnosti: uniknout potrestání za vraždu je horší než uniknout potrestání za krádež dvaceti tužek v obchodě. Tento výkon práva je v tomto ohledu účinný právě proto, že pobídky agentů vymáhajících právo jsou stejně velké, jako pobídky potencionálních zločinců.“ (Becker a Stigler, 1974, 13)

Pravidel vymáhaných trhem může nejen podle Garyho Beckera a George Stiglera v realitě existovat mnohém více, než možná tušíme. Která to jsou? A co když jejich vymáhání funguje lépe, než to, na které jsme po stovky let navyklí?

Literatura

- BANFIELD, E. C. 1975. Corruption as the Feature of Governmental Organization. *Journal of Law and Economics*. 1975, vol. 18, no. 3, s. 587–605.
- BECKER, G. S.; STIGLER, G. J. 1974. Law Enforcement, Malfeasance, and Compensation of Enforcers. *Journal of Legal Studies*. 1974, vol. 3, no. 1, s. 1–18.
- BENSON, B. L. 1981. A Note on Corruption by Public Officials: The Black Market for Property Rights. *Journal of Libertarian Studies*. 1981, vol. 5, no. 3, s. 305–311.
- COASE, R. H. 1937. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937, vol. 4, no. 16, s. 386–405.
- COASE, R. H. 1960. The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*. 1960, vol. 3, no. 1, s. 1–44.
- DEMSETZ, H. 1968a. Information and Efficiency: Another Viewpoint. *Journal of Law and Economics*. 1968, vol. 12, no. 1, s. 1–22.
- DEMSETZ, H. 1968b. Why Regulate Utilities? *Journal of Law and Economics*. 1968, vol. 11, no. 1, s. 55–65.
- FRIEDMAN, D. 1979. Private Creation and Enforcement of Law: A Historical Case. *Journal of Legal Studies*. 1979, vol. 8, no. 2, s. 399–415.
- HAY, R. J.; SHLEIFER, A. 1998. Private Enforcement of Public Laws: A Theory of Legal Reform. *American Economic Review*. 1998, vol. 88, no. 2, s. 398–403.
- HAYEK, F. A. v. 1995. *Kontrarevoluce vědy*. Praha : Liberální institut, 1995.
- HAYEK, F. A. v. 2001. Zásady liberálního společenského řádu. In *Zásady liberálního řádu*. Praha : Academia, 2001.
- KIRZNER, I. M. 1973. *Competition and Entrepreneurship*. London (UK); Chicago (IL) : The University of Chicago Press, 1973.
- KIRZNER, I. M. 1985. *Discovery and Capitalist Process*. London (UK); Chicago (IL) : The University of Chicago Press, 1985.
- KRUEGER, A. O. 1974. The Political Economy of Rent-seeking Society. *American Economic Review*. 1974, vol. 64, no. 3, s. 291–303.
- LANDES, M. W.; POSNER, R. A. 1974. The Private Enforcement of Law. *Journal of Legal Studies*. 1974, vol. 4, no. 1, s. 1–46.
- MISES, L. v. 2002. *Byrokracie*. Praha : Liberální institut, 2002.
- MISES, L. v. 1990. *Economic Calculation in the Socialist Commonwealth: a Treatise on Economics*. Auburn (AL) : Ludwig von Mises Institute, 1990.
- MISES, L. v. 1996. *Human Action*. San Francisco, CA : Foundation for Economic Education, 1996.
- MOLINARI, G. D. 1977. *The Production of Security*. Auburn (AL) : Ludwig von Mises Institute, 1977.
- NISKANEN, W. A. 1968. The Peculiar Economics of Bureaucracy. *American Economic Review*. 1968, vol. 58, no. 3, s. 293–305.
- NORTH, D. C. 2002. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 2002.
- NORTH, D. C.; WALLIS, J. J.; WEINGAST, B. R. 2009. *Violence and Social Order: A conceptual framework for interpretation recorded human history*. Cambridge; New York; Melbourne; Madrid; Cape Town; Singapore; São Paulo : Cambridge University Press, 2009.
- NOZICK, R. 1974. *Anarchy, state, and utopia*. New York (NY) : Basil Books, 1974.
- OTÁHAL, T. 2008a. Na obranu dobývání renty. *Ekonomický časopis/Journal of Economics*. 2008, roč. 56, č. 10, s. 1019–1032.
- OTÁHAL, T. 2008b. Teorie podnikatelského objevování. *Politická ekonomie*. 2008, roč. 56, č. 5, s. 669–683.
- OTÁHAL, T. 2009. Problém zastoupení v nové institucionální ekonomii. *Politická ekonomie*. 2009, roč. 57, č. 5, s. 677–695.
- OTÁHAL, T. 2011. When Great Economists Know a Lot About History. *Prague Economic Papers*. 2011, vol. 20, no. 1, s. 89–93.

- PADILLA, A. 2002. *Property Economics of Agency Problems*. Auburn (AL) : Ludwig von Mises Institute, 2002.
- ROTHBARD, M. N. 2004a. *Man, Economy, and State*. Auburn (AL) : Ludwig von Mises Institute, 2004.
- ROTHBARD, M. N. 2004b. *Power and Market*. Auburn (AL) : Ludwig von Mises Institute, 2004. Chapter 1.
- ROTHBARD, M. N. 1956. *Toward a Reconstruction of Utility and Welfare Economics*. Auburn (AL) : Ludwig von Mises Institute, 1956.
- SMITH, A. 2001. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Praha : Liberální institut, 2001.
- ŠÍMA, J. 1999. *Právo a obrana jako zboží na trhu*. Praha : Megaprint, 1999.
- TULLOCK, G. 1987. Rent seeking. *The New Palgrave a Dictionary of Economics*. 1998. Book 4, s. 147–149.
- TULLOCK, G. 1996. Corruption Theory and Practice. *Contemporary Economic Policy*. 1996, vol. 14, no. 3, s. 9–20.
- VARIAN, H. R. 2003. *Intermediate Microeconomics: A Modern Approach*. New York (NY); London (UK) : W. W. Norton & Company, 2003.

IS BRIBERY A GOOD WAY TO IMPROVE EFFICIENCY IN LAW ENFORCEMENT?

Abstract: The economic theory of the last decades deals with how certain models of institutions and incentives could improve the coordination of individual actions in society. Setting rules regulating relationships between economic agents is considered as the key requirement of such coordination. Nevertheless, the rule has no impact if it is not enforced. Gary Becker and George Stigler suggest a solution that could significantly contribute to efficiency in law enforcement. Gordon Tullock does not agree with their idea. The aim of the paper is to analyze their arguments and to answer the question: “Is Becker’s and Stigler’s recommendation a good way to efficiency in law enforcement?” The discussion presented in this paper suggests that Gary Becker’s and George Stigler’s proposal might improve efficiency in law enforcement if certain institutional conditions are assumed. Nevertheless, Gordon Tullock assumes different institutional conditions; therefore, he rejects Gary Becker’s and George Stigler’s proposal.

Keywords: corruption, rent-seeking, rule of law

JEL Classification: D72, D73, L26